

SUBTITR TARJIMASIDA TARJIMONNING O'RNI

Ahmadova Zarnigor*Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyot universiteti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola audiovizual tarjima (AVT) jarayonini, uning asosiy turlari va subtitrlashning murakkab jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. AVT matn, tasvir, tovush va harakatni birlashtirgan multimodal kontentni boshqa til va madaniyatga moslashtirish jarayoni sifatida tavsiflanadi. Maqolada subtitr, dublyaj, voice-over, surdotarjima va audiodescription kabi AVT turlari hamda ularning texnik, lingvistik va madaniy xususiyatlari yoritilgan. Subtitrlash jarayoni, uning vaqt cheklovi, belgilar soni, ekran joylashuvi, audio-vizual elementlar bilan uyg'unligi va tarjimonning lingvistik, madaniy va pragmatik kompetensiyalari tahlil qilinadi. Shuningdek, turli janr va kontekstlarda subtitrlash strategiyalari misollar orqali ko'rsatiladi. Tadqiqot tarjimonning subtitr mazmunini auditoriyaga moslashtirishdagi muhim rolini, qisqartirish, soddalashtirish, madaniy moslashtirish va dialog ritmini saqlash kabi professional kompetensiyalarini ta'kidlaydi. Maqola AVT sohasida tarjimonning nazariy bilimlari va amaliy ko'nikmalarini chuqurlashtirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Audiovizual tarjima, subtitrlash, dublyaj, voice-over, surdotarjima, audiodescription, multimodal tarjima, madaniy moslashtirish, subtitrlash strategiyalari

Annotation: This article is dedicated to the study of audiovisual translation (AVT), its main types, and the complex aspects of subtitling. AVT is defined as the process of adapting multimodal content, which integrates text, image, sound, and movement, into another language and culture. The article discusses various AVT modes, including subtitling, dubbing, voice-over, subtitling for the deaf and hard-of-hearing (SDH), and audiodescription, as well as their technical, linguistic, and cultural characteristics. The process of subtitling, including temporal constraints, character limits, screen placement, the integration of audio-visual elements, and the translator's linguistic, cultural, and pragmatic competencies, is analyzed. Furthermore, subtitling strategies across different genres and contexts are illustrated with examples. The study emphasizes the translator's crucial role in adapting subtitle content for the audience, highlighting professional competencies such as condensation, simplification, cultural adaptation, and maintaining the rhythm of dialogues. The article aims to deepen theoretical knowledge and practical skills in the field of AVT.

Keywords: Audiovisual translation, subtitling, dubbing, voice-over, SDH, audiodescription, multimodal translation, cultural adaptation, subtitling strategies

Audiovizual tarjima (AVT) - bu matn, tovush, tasvir va harakatni birgalikda o'z ichiga olgan multimodal kontentni boshqa tilga va boshqa madaniyatga moslashtirish jarayonidir. AVT an'anaviy yozma yoki og'zaki tarjimadan tubdan farq qiladi, chunki unda tarjimon tilni faqat lingvistik belgi sifatida emas, balki vizual tasvirlar, fon musiqasi, kadrlar ketma-ketligi, personajlarning ohanglari va emotsional signallar bilan uzviy bog'liq murakkab semiozik tizim sifatida ko'rib chiqadi.

Audiovizual tarjima orqali film, serial, hujjatli kino, reklama, animatsiya, kompyuter o'yinlari, onlayn videolar va boshqa multimediya mahsulotlari global auditoriya uchun tushunarli va madaniy jihatdan mos shaklga keltiriladi. Shu sababli AVT faqat tilni o'zgartirish emas, balki madaniyatlararo kommunikatsiyani ta'minlovchi adaptatsiya jarayoni hisoblanadi. Audiovizual tarjimaning asosiy tarmoqlaridan biri subtitrlar tarjimasi bo'lib, ekranning pastki qismida joylashtirilgan, audio tarjimaning yozma shakli hisoblanadi. Bu turdagi tarjima boshqa xil tarjimalardan tubdan farq qilib, anchayin murakkab jarayondir. Subtitrlar tarjimasining dolzarbligi shundaki, hozirgi kunda siz-u bizga notanish bo'lgan tildagi video rollik xoh kino bo'lsin, xoh ko'rsatuv, tasvir jarayonida ekrandagi taglavhalar ya'ni subtitrlar orqali siz nima haqida gap ketayotganini tushuna olasiz. Bu orqali qanchadan qancha ma'lumotlarga ega bo'lishingiz mumkin, faqatgina bitta tilni bila turib, siz turli xil tillardagi kontentlar, kinolar, har xil mavzularda podkastlardan bahramand bo'lishingiz mumkin. Ammo ko'pchilik xalqaro platformalarda, misol uchun, Youtube platformasida odatda rivojlangan mamlakatlarning davlat tilida: asosan ingliz tilida subtitrlar yaratilgan bo'ladi. Bu degani o'zbek tiliga ogirilgan subtitrlar tarjimalarini deyarli uchratish mushkul. AVT jarayonida tarjimon quyidagi barcha elementlarning o'zaro ta'sirini hisobga oladi: verbal (so'zlangan nutq, subtitrlar matni), vizual (tasvir, jestlar, mimika, sahna konteksti), akustik (musiqasi, effektlar, intonatsiya, pauzalar), texnik (kadr davomiyligi, subtitrlar sig'imi, audio sinxroni). Shuning uchun audiovizual tarjima ko'pincha multimodal tarjima, ekran tarjimasi (screen translation) yoki media tarjimasi deb ham yuritiladi.

Ayni vaqtda dunyo bo'yicha subtitrlar va dublyaj bozori kengayayotgani, global streaming platformalarining ko'payishi (Netflix, Amazon, VIU, iQiyi va boshqalar) AVTni zamonaviy tarjima amaliyotining eng tez rivojlanayotgan tarmog'iga aylantirdi. Bu sohada tarjimon lingvist, madaniyatshunos, texnik mutaxassis, hatto dramaturg rolini ham bajaradi (Cambridge Handbook of Translation).

Bu sohadagi tarjimaning qanday qilib rivojlanib kelayotgani ko'pchilikka qiziqdir. O'tmishda ko'pchilik olim, professorlar tomonidan e'tiborsiz qoldirilgan ushbu tarjima turi 1990-yildan beri o'zining jamiyatdagi mavqiyini yig'ib kelmoqda. Tasvirning ahamiyati kundalik hayotimizda juda katta va biz turli shakl va o'lchamdagi ekranlar bilan atrofimizni o'rab olganmiz. Televizorlar, kinoteatrlar, kompyuterlar va mobil telefonlar - bizning ijtimoiy muhitimizda tez-tez uchraydigan va umumiy xususiyatga ega bo'lgan vositalardir, chunki ular ekran kuchiga

asoslangan. Biz ularni uyimizda, ish joyimizda, jamoat transportida, kutubxonalarda, barlarda, restoranlarda va kinoteatrlarda uchratamiz. Biz ko'p soatlarni ekranlarga qarab o'tkazamiz va audiovizual dasturlarni iste'mol qilamiz: ishimizni bajarish, professional va akademik faoliyatimizni rivojlantirish va takomillashtirish, o'zimizni zavqlantirish va ma'lumot olish uchun. Hozirgi davrimizda tasvirning keng tarqalganligi haqida gapirishni hech qanday ortiqcha bo'lmaydi. 1930-yillardan beri tasvirning doimiy hamrohi so'z bo'lgan va so'z bilan birga tarjima qilish ehtiyoji ham kelib chiqqan. Gambier (1994) va Díaz Cintas (1999) kabi olimlar audiovizual dasturlarni tarjima qilishning 10 ga yaqin turli usullarini farqlashadi, garchi ularning uchtasi asosiy hisoblansa: dublaj (shuningdek, lab-moslash deb ham ataladi), subtitrlar va ovoz ustiga ovoz (voice-over). (Jorge Diaz Cintas, Aline Remael, 2007, 8)

Audiovizual tarjima zamonaviy media kommunikatsiyasining muhim bo'g'ini bo'lib, u turli tillarda yaratilgan audiovizual kontentni keng auditoriyaga yetkazishga xizmat qiluvchi lingvistik, texnik va madaniy jarayonlarni o'z ichiga oladi. Uning asosiy turlaridan biri bo'lgan subtitrlash ekranning pastki qismida namoyon bo'ladigan yozma tarjimani anglatadi; unda vaqt, makon va o'quv tezligi kabi qat'iy cheklovlar mavjud bo'lib, tarjimon qisqartirish, soddalashtirish va mazmunni siqish strategiyalaridan foydalanadi (Gottlieb, 1997; Pedersen, 2011). Dublyaj esa original audio yo'q qilinib, uning o'rniga tarjima qilingan nutq professional aktyorlar tomonidan qayta ijro etiladigan murakkab texnik jarayon bo'lib, unda lab sinxroni, intonatsion muvofiqlik va dramatik moslashtirish kabi omillar muhim o'rin tutadi (Ivarsson & Carroll, 1998). Voice-over texnikasi original ovozning pasaytirilgan shaklda qoldirilib, uning ustiga tarjima matnining o'qilishi bilan xarakterlanadi; bu usul iqtisodiyligi va tezkorligi sababli hujjatli filmlar hamda reportajlarda keng qo'llanadi. Eshitishda nuqsoni bo'lgan shaxslar uchun mo'ljallangan surdotarjima (SDH) nutqdan tashqari barcha akustik signallarni, shuningdek, gapiruvchining shaxsi va emotsional ohangini belgilash orqali media mahsulotining inklyuzivligini ta'minlaydi (Neves, 2005). Ko'zi ojiz auditoriya uchun ishlab chiqilgan audiotasvir (audiodescription) esa vizual ma'lumotni nutq orqali tasvirlashdan iborat bo'lib, u sahna tafsilotlari, harakatlar, yuz ifodalari va muhit tasvirini audio-pauzalarda yetkazishni talab qiladi (Díaz Cintas & Remael, 2014). Shuningdek, imo-ishora tarjimasi, jonli subtitrlar (respeaking), audio-subtitrlash kabi shakllar audiovizual tarjimaning imkoniyatlarini yanada kengaytirib, global media bozorida kirish imkoniyatlari va ijtimoiy inklyuzivlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Subtitrlash - bu audiovizual kontentdagi og'zaki nutqning ekranda yozma shaklda taqdim etilishi bo'lib, u vaqt va makon cheklovlari bilan bog'liq bo'lgan cheklangan tarjima turi hisoblanadi. Pedersen (2011) subtitrlashni "a constrained form of translation in which linguistic output is restricted by temporal, spatial and multimodal parameters" deb tavsiflaydi (p. 23). Bu cheklovlar subtitrlash jarayonining asosiy

texnik parametrlarini belgilaydi va tarjimonning lingvistik tanlovlariga bevosita ta'sir qiladi.

Subtitrlarda vaqt cheklovi muhim o'rin tutadi, chunki subtitr ekranda tomoshabin tomonidan o'qilishi mumkin bo'lgan optimal vaqt diapazonida turishi kerak. Díaz Cintas va Remael (2014) subtitrlarda odatda 1–6 soniya davomiylik, har soniyada 12–15 belgi o'qish tezligi standart hisoblanishini qayd etadi (pp. 95–97). Bu esa subtitrlarda haddan tashqari uzun iboralar va murakkab sintaktik strukturalardan qochishni talab qiladi.

Harf soni va ekran joylashuvi ham subtitrlashning ajralmas texnik talablari hisoblanadi. Gottlieb (1997) subtitrlarning odatda ikki qatordan iborat bo'lishi va har bir qator uchun qariyb 35–42 belgidan oshmasligi kerakligini ta'kidlaydi. Bu cheklovlar subtitrning ekran kompozitsiyasini buzmaslik, tomoshabinning diqqatini tasvirdan chalg'itmaslik va idrok jarayonini yengillashtirish uchun qo'llanadi.

Subtitrlashning yana bir muhim jihati — sinxronlashtirish. Pedersen (2011) subtitrlarda nutqning boshlanishi va tugashiga mos ravishda kiritilgan vaqt kodlari (timecodes) subtitr jarayonining texnik asosi ekanini ta'kidlaydi (p.41). Sinxronlashtirish nafaqat nutqning davomiyligiga, balki sahna ritmiga, kadr o'zgarishiga va multimodal elementlar o'rtasidagi uyg'unlikka ham bog'liq.

Subtitrlashda audio va vizual elementlarning o'zaro bog'liqligi alohida e'tibor talab qiladi. Díaz Cintas & Remael (2014) subtitr mazmuni doimo vizual tasvir bilan mantiqiy uyg'unlikda bo'lishi kerakligini, aks holda tomoshabinning multimodal idroki buzilishini ta'kidlaydi (pp. 45–48). Shuning uchun subtitrlash jarayonida subtitr faqat tarjimaning matni emas, balki personajlarning mimikasi, sahnadagi muhit, musiqa, ovoz effektlari va umumiy semantik kontekstga moslashtirilgan holda yaratiladi.

Subtitrlash oddiy yozma tarjimadan farqli ravishda texnik, lingvistik va semiotik cheklovlarning murakkab uyg'unligi bilan amalga oshiriladi. Vaqt, makon, o'qish tezligi, sinxronlik va vizual-audio uyg'unligi subtitrlash jarayonining sifatini belgilaydi, bu esa tarjimondan nafaqat til kompetensiyasini, balki audiovizual savodxonlikni ham talab qiladi.

Subtitr tarjimasida tarjimonning o'rni beqiyosdir. Sababi, og'zaki nutqdagi jummalarni shunchaki ikki qatorga joylashtirish qiyin biroq tarjimon buni qila olishi lozim. Bunday jarayon uchun tarjimondan, kuchli matonat, ijodkorlik, sabr talab qilinadi. bunga misol qilib aytsak, kino tarjimasida turli obrazlar bo'ladi va ularning har birining o'rni juda muhimdir. Shu tufayli, tarjimondan juda diqqatli bo'lishi talab etiladi ya'ni tarjima jarayonida turli sahnalar bo'lishi mumkin, aytaylik, qushlar sayrashi, itning hurushi, suv jildirashi, kimningdir yutalishi bulaming barchasi tarjima tilida maxsus so'zlar orqali ifoda etiladi. Ammo hozir sanab o'tganlarim kichik detallardir. Yuqorida aytib o'tilganidek, ikki kishi o'rtasidagi suhbatni ya'ni dialoglar, monologlarning tarjimasida esa alohida mahorat kasb etadi. Bunda tarjimon uzundan

uzoq gaplarni subtitlni joylashtirish standartlariga ko'ra, ikki qatoming har birida 32 tadan 41 tagacha belgilardan oshmasligi kerak, aks holda, mujmallikka yo'l qo'yilib, tomoshabin tushunishga qiynaladi. Subtitrlashda tarjimonning roli tilni oddiygina almashishdan ancha kengroq bo'lib, u lingvistik, madaniy va pragmatik kompetensiyalarni birlashtirgan murakkab professional faoliyatdir. Subtitrlash tarjimoni nafaqat manba matnning so'zma-so'z tarjimasini yaratadi, balki audiovizual kontekstda sahna ritmi, dialog ohangi va auditoriya idrokini hisobga olgan holda mazmunni maqsad madaniyati tilida aniq yetkazishi kerak (Díaz Cintas & Remael, 2014). Bu esa tarjimonning chuqur lingvistik kompetensiyasi bo'lmasdan imkonsizdir: tarjimon manba tilidagi nutq tuzilmasini, semantik nozikliklarni va sintaktik imkoniyatlarni chuqur tahlil qila olishi zarur, shunda ekrandagi subtitr matni asosiy dialog mazmunini yo'qotmay ifoda etadi (Díaz Cintas & Remael, 2014).

Tarjimon madaniy bilimlar (kulturologik adekvatlik) sohasida ham yuqori darajada malakaga ega bo'lishi kerak, chunki ko'plab audiovizual manbalarda uchraydigan madaniyatga xos referentslar - odatlar, ijtimoiy kodlar, tarbiyaviy yoki tarixiy elementlar - maqsad auditoriyada bevosita tushunarsiz bo'lishi mumkin. Jan Pedersenning Subtitling Norms for Television asarida madaniy referentslar subtitrlashda eng murakkab tarjima muammolaridan biri sifatida ko'riladi va ularni tarjima qilishda tarjimonning madaniy kontekstni anglashi muhim sanaladi (Pedersen, 2011). Masalan, madaniy referentslar atamaları tarjima qilinayotganda tarjimon ularni to'g'ridan-to'g'ri qoldirish, aniqlashtirish yoki maqsad madaniyatga moslashtirish orqali mos strategiyalarni tanlashi mumkin (Pedersen, 2011). Bu yondashuv manba madaniyati ma'nosini saqlab qolgan holda tomoshabinning tushunishini ta'minlaydi va kulturologik adekvatlikni oshiradi.

Subtitrlarda pragmatik ma'noni saqlash ham tarjimonning muhim vazifalaridan biri sanaladi. Audiovizual materialda subtitr tarjimasi lingvistik ekvivalentlik bilan bir qatorda pragmatik moslikni saqlab qolishi lozim, ya'ni nutqning ijtimoiy niyati, kontekstual ko'rsatmalari va suhbat ohangi ham tomoshabarga aniq yetkazilishi kerak. (Movlanova, R. M. 2024) Bu, ayniqsa, dialoglar kontekstida muhim, chunki nutqning pragmatik ma'nosi ko'pincha subtitrlarning eng qisqa va texnik cheklangan ko'rinishida qoladi.

Subtitrlashda tarjimon qisqartirish, soddalashtirish va moslashtirish strategiyalarini qo'llashi shart, chunki ekranda subtitr ko'rsatish vaqtining chegaralanganligi va kadrlar o'rtasidagi o'zgarish tezligi tarjimonni aniq til tanlovi bilan ishlashga majbur qiladi. Pedersen (2011) ning madaniy referentslarni tarjima strategiyalari modelida manba tiliga qarshi yo'nalgan va maqsad tiliga yo'naltirilgan strategiyalar (masalan, retention, specification, direct translation, generalization, substitution, omission) orqali tarjimon turli situatsiyalarda mazmunni moslashtirishi mumkinligi tavsiflangan, bu esa tarjimonning strategik qaror qabul qilish malakasini talab qiladi tidsskrift.dk.

Subtitrlashda dialog ritmi va dinamikasini saqlash tarjimon uchun yana bir nozik vazifa bo'lib, u audiovizual ritm, boshqargich signal va sahnadagi pauzalarni subtitrga to'g'ri aks ettirish orqali tomoshabinning idrokini buzmasligi lozim. Subtitrlash texnik cheklovlar (masalan, subtitr qatorlarining soni va belgilar chegarasi) ostida ham sahna oqimini yo'qotmaslikni talab qiladi, bu esa tarjimonning vaqt va strukturani boshqarish kompetensiyasini talab qiladi (Díaz Cintas & Remael, 2014).

Oxirgi, lekin muhim jihat - humor, jargon, idiom va memlar tarjimasidagi tarjimonning roli. Subtitrlarda humor va idiomatik iboralarni tarjima qilish juda murakkab, chunki ularning ko'pchiligi tilga xos yoki madaniy markaziy elementga ega, bu esa bevosita tarjima orqali yo'qotilishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, humorni tarjima qilishda transpozitsiya yoki substitution kabi strategiyalar qo'llanilishi mumkin, ammo bu jarayonda tarjimon madaniy relevantsiya va pragmatik humor kontekstini chuqur tahlil qilishi lozim. Masalan, hazilning punchline qismini subtitrlash texnik cheklovlar ostida amalga oshirilishi ham mumkin, bu tomoshabinning qiziqishini saqlab qolishga xizmat qiladi. Jargon va madaniy kodlangan iboralar bo'yicha ham tarjimon kontekstga mos ravishda madaniyat oraliq'ida moslashtiruvchi yondoshuvni tanlashi talab etiladi, chunki ular ko'pincha madaniy kontekstdan ajralmas bo'ladi.

Subtitrlash jarayonida tarjimonning roli nafaqat tilni oddiy almashish bilan chegaralanmaydi, balki audiovizual kontekstni, madaniy referentslarni va kommunikativ niyatni auditoriyaga aniq yetkazishni o'z ichiga oladi (Díaz Cintas & Remael, 2014). Shu sababli subtitrlash strategiyalari va misollarni turli janr va kontekstlar orqali ko'rib chiqish muhimdir.

Film va seriallarda subtitrlash eng murakkab holatlarni namoyon qiladi. Masalan, "Friends" serialida Chandleming so'z o'yinlari subtitr orqali qisqartiriladi va soddalashtiriladi. "Could I be any more ...?" kabi frazalar tomoshabin uchun o'qilishi qulay shaklga keltiriladi, bu esa qisqartirish va adaptatsiya strategiyasiga misoldir (Díaz Cintas & Remael, 2014). "Parasite" filmida madaniy referentslar, masalan koreys taomlari va uy tizimlari (ram-don, scholar's room), subtitrlarda auditoriyaga tushunarli qilib moslashtiriladi, bu esa madaniy moslashtirish strategiyasini talab qiladi (Pedersen, 2011). Shu bilan birga, fantastik janrdagi "Game of Thrones" serialida ixtiro qilingan atamalar: "White Walkers" yoki "Direwolf" subtitr orqali kontekstual tushuntirish bilan beriladi, bu esa glossing yoki ekvivalent strategiyasiga misol bo'la oladi (Díaz Cintas & Remael, 2014). Hujjatli filmlarda subtitrlash texnik va ilmiy jihatdan muhim strategiyalarni talab qiladi. Masalan, BBC "Planet Earth" filmida ilmiy jargon va terminlar oddiy auditoriyaga tushunarli qilib soddalashtiriladi, masalan "photosynthesis" yoki "predator-prey dynamics" kabi terminlar qisqartiriladi yoki izohlanadi, bu esa parafraz va soddalashtirish strategiyasiga misol bo'ladi. Shuningdek, Netflix "Our Planet" filmida audio va vizual elementlar bilan sinxronizatsiya muhim ahamiyatga ega: subtitrlar tabiiy shovqin va musiqa bilan bir

vaqtda paydo bo‘ladi (waves crashing), (bird calls), bu esa multimodal sinxronizatsiya strategiyasi sifatida qaraladi (Díaz Cintas & Remael, 2014).

Humor va idiomatik iboralarni subtitrlashda tarjimonning roli yanada nozik. Masalan, “The Big Bang Theory” serialida Sheldon va Rajning hazillari, ilmiy jargon va so‘z o‘yinlari subtitrda qisqartiriladi yoki ma’nosi moslashtiriladi, bu esa humor va idiom adaptatsiyasiga misoldir. “Rick and Morty” animatsion serialida esa slang va memlar subtitr orqali auditoriyaga moslashtiriladi, vizual kontekst bilan uyg‘unlashtiriladi. Bu holat madaniy moslashtirish va substitution strategiyasini talab qiladi.

Global platformalarda subtitrlash strategiyalari keng qo‘llaniladi. Netflix va YouTube platformalarida subtitrlar ko‘p tillarga tarjima qilinadi, jonli subtitrlar (live subtitles) va foydalanuvchi qo‘shimchalaridagi soddalashtirishlar cheklangan vaqt va ekran maydoni sharoitida qisqartirish, soddalashtirish va adaptatsiya strategiyalari bilan amalga oshiriladi.

Shu tarzda, subtitrlash misollari turli janr va kontekstlar orqali tarjimonning lingvistik, madaniy va pragmatik kompetensiyalari, strategik qaror qabul qilish qobiliyati va subtitr mazmunini auditoriyaga moslashtirishdagi rolini aniq ko‘rsatadi. Subtitrlash jarayonida tarjimon faqat tarjima qiluvchi emas, balki til, madaniyat va multimodal idrokni uyg‘unlashtiruvchi professional arbob hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, umuman tarjima sohasida tilmochlar muhim rol o‘ynaydi. Uning mahorati va qarorlari nafaqat tarjimaning sifatini, balki tomoshabinning film yoki dasturdan olgan taassurotini ham belgilaydi. Shu jihatdan subtitr tarjimoni so‘z va obrazlar o‘rtasidagi uyg‘unlikni yaratuvchi san’atkor sifatida qaraladi. Shuning uchun ulardan har jabhadan xabardor bo‘lishilari talab etiladi.

Xulosa qilib aytganda, maqola audiovizual tarjima jarayonining murakkab va ko‘p qirrali tabiati haqida keng tushuncha beradi. Subtitrlash, dublyaj, voice-over va surdotarjima kabi AVT turlari nafaqat tilni o‘zgartirish, balki madaniyatlararo kommunikatsiyani ta’minlovchi, multimodal va texnik jihatdan cheklangan jarayonlar sifatida namoyon bo‘ladi. Subtitrlash jarayonida tarjimonning roli beqiyos bo‘lib, u lingvistik kompetensiya, madaniy bilim va pragmatik tushuncha asosida subtitr mazmunini auditoriyaga moslashtiradi. Tarjimon subtitlni yaratishda vaqt va makon cheklovlari, audio-vizual uyg‘unlik, dialog ritmi, humor, jargon va idiomatik iboralarni hisobga olishi shart. Misollar asosida subtitrlashda qisqartirish, soddalashtirish, madaniy moslashtirish, parafraz va glossing strategiyalari keng qo‘llanilishi ko‘rsatildi. Shu bilan birga, global media platformalaridagi AVT amaliyoti subtitr tarjimonlaridan professional savodxonlik, strategik qaror qabul qilish va multimodal idrokni talab qiladi. Natijada, subtitrlash jarayoni nafaqat tilni, balki madaniyat va multimodal kommunikatsiyani birlashtiruvchi murakkab professional faoliyat ekanligi tasdiqlanadi. Ushbu tadqiqot AVT sohasida tarjimonning nazariy va amaliy ahamiyatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Unsal, G. (2017). Article: Audio-visual translation: Subtitling.
2. Díaz Cintas, J., & Remael, A. (2014). Audiovisual translation: Subtitling. Routledge.
3. Gambier, Y. (1994). The position of audiovisual translation in translation studies. John Benjamins.
4. Gottlieb, H. (1997). Subtitling: A new university discipline. In D. Delabastita (Ed.), *Traductology: New perspectives* (pp. 161–175). John Benjamins.
5. Ivarsson, J., & Carroll, M. (1998). Subtitling. Simrishamn: Transedit.
6. Neves, J. (2005). Subtitling for the deaf and hard-of-hearing. (Doctoral dissertation, University of Leeds).
7. Pedersen, J. (2011). Subtitling norms for television: An exploration focussing on extralinguistic cultural references. (Doctoral dissertation, University of Copenhagen).
8. Movlanova, R. M. (2024). Audiovizual tarjima va subtitrlashning lingvistik va madaniy jihatlari.